

NARKOZ VOSITALARI

Toshkent davlat stomatologiya instituti
Mikrobiologiya, farmakologiya va virusologiya kafedrası
Ilmiy rahbar: Yakubova Nigora kafedra katta o'qituvchisi
Talaba: Abduvohidova Madina Muzaffar qizi
toshkent davlat stomatologiya instituti davolash ishi fakulteti talabasi

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada narkoz vositalarining turlari, ta'sir qilishi, noj'oya ta'sirlari haqida ma'lumot keltirilgan.

KALIT SOZLAR: Narkoz vositalari, Markaziy nerv tizimi-MNT, ingaliotsion va noingalotsion narkoz vositalari, anestetiklar, retseptorlar, ketamin

KIRISH

Ushbu guruh dorilari jarrohlik amaliyotida ishlatiladi. Ular o'z ichiga hush yo'qotilishini, sezuvchanlik (birinchi navbatda barcha og'riqlarning sezuvchanligini) va refleks reaksiyasining yo'qotilishini hamda mushak tonuslarining relaksasiyasini keltirib chikaradi

Narkoz vositalarining ta'siri MNTda interneuron(sinaptik) transmissiyaning sekinlashuvi oqibatida yuzaga kelgan. Afferent impulslarni o'tkazish, kortikosubkortikal o'zaro munosabatlar, diensefalon, o'rtamiya, orqa miya funksiyalari va boshqalar kuchsizlangan. MNTning funksional disintegrasiyasi bilan assosiasiyalangan sinaptik transmissiyaning kuchsizlanishi umumiy anestetiziyaning rivojlanishini belgilaydi.

Umumiy anestetiklarning tanlab ta'sir etmasligi va ularning kimyoviy strukturasi katta o'zgarib turishi oqibatida boshida turli xil neyronlarga bir xil sekinlashtiruvchi ta'sir effekti mavjud deb o'ylashgan. Shu narsa ta'kidlab o'tish

kerakki, ularning o'ziga xos bo'lmagan neyron membranalari (anestetik to'plamda ushbu dorilar ta'sir etmaydigan akson membranalaridan tashqari) bilan fizikokimyoviy bog'lanishi lipidlar va (yoki) proteinlar bilan va ehtimol membranani qoplaydigan suv molekullari bilan aloqa qilishi oqibatida yuzaga keladi. Bu membrana funksiyasining buzilishiga va ehtimol uning ultrastrukturasi qayta o'z holiga qaytish bilan bog'liq o'zgarishlarga ta'sir etadi.

Mahalliy anestetiklarga qoyiladigan talablar:

- 1) yuqori darajadagi tanlab tasir qilish xususiyatiga ega bolishi;
- 2) nerv tolalariga ham, ularning atrofidagi toqimalarga ham noxush tasir kordatmasligi (tasirlantirmasligi);
- 3) latent (yashirin) davrining qisqa bolishi;
- 4) anesteziyaning har xil turlarida ham yuqori faollikka ega bolishi;

5) yetarli darajadagi tasir davomiyligiga ega bolishi;

6) qon tomirlarini toraytirishi yoki iloji boricha ularni kengaytirmasligi (agarda anestetik qon tomirlariga tasir qilmasa yoki ularni kengaytirsas, u holda unga adrenomimetik qoshib tavsiya qilini shilozim, chunki bunda qon tomirlarini toraytirib, anestetik tasir davomiyligining uzayishiga erishiladi);

7) zaharliligining past bolishi;

8) nojoaya tasirlarining bolmasligi yoki kam bolishi;

9) suvda yaxshi eruvchan bolishi;

10) saqlanganda va sterilizatsiyada buzilib ketmasligi;

11) sanoatda olinishi yengil va oson bolishi;

12) narxining arzon bolishi.

Mahalliy anestetiklar anesteziyaning quyidagi turlarini yuzaga chiqarish maqsadida qollaniladilar:

yuza yoki terminal anesteziya bunda anestetik eritmasini shilliq qavatlarga tomizish hamda teriga, yaralar yuzasiga, jarohatlarga surtish yoki uning kukunini sepish uchun ishlatilganda shu joydagi sezuvchi nerv oxirlarining bloklanishi yuzaga chiqadi;

infiltratsion yoki qatma-qat anesteziya bunda anestetik eritmasini operatsiya otkaziladigan joydagi teri va teriostidagi toqimalarga asta-sekinlik bilan ketma-ket, qavatma-qavat qilib kiritish orqali shu joylardagi nerv tolalarining hamda sezuvchi nerv oxirlarining bloklanishiga erishiladi;

otkazuvchi yoki regional (sohali) anesteziya bunda anestetik eritmasini malum bir nerv tolasining otish yoli boylab kiritiladi va shu nerv tolasidan innervatsiya qilinuvchi sohadagi toqimalarga nerv impulslari otishining bloklanishiga erishiladi.

Amaliy tibbiyotda qollanilishi boyicha mahalliy anestetiklarni quyidagi guruhlarga bolish mumkin:

1. Yuza yoki terminal anesteziyada qollaniladigan vositalar:

Kokain

Dikain

Anestezin

Piromekain

2. Infiltratsion va otkazuvchi anesteziyada qollaniladigan vositalar

Novokain

Bupivakain

3. Anesteziyaning barcha turlarida qollaniladigan vositalar

Lidokain

Trimekain

Tibbiyot amaliyotida birinchi marta qollanilgan mahalliy anestetik kokain bolib, u Janubiy Amerikada osadigan Erythroxylyon coca osimligidan olinadigan

alkaloid hisoblanadi. Shuningdek, uni ekgonindan yarim sintetik usul bilan ham ajratib olinadi. Kimyoviy tuzilishi bo'yicha benzoy kislotasi va metil ekgoninning murakkab efiri hisoblanadi.

**VASILIIY KONSTANTINOVICH
ANREP**

(1852-1918 yillar)

Birinchi bo'lib kokainning anestetik xossasini aniqladi va 1879-yilda birinchilardan bo'lib amaliy tibbiyotda uni sinab ko'rdi

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O.Sh. Eshonov. Anesteziologiya va reanimatologiya Oliy va O'rta maxsus ta'lim vazirligi. Toshkent „Vorishnashriyot" 2010,—368 (1)
- 2 Xirurgiya va reanimatsiya asoslari A.J.Xamroyev 2017(2)
- 3.Anesteziologiyada va Reanimatsiyada hamshiralik ishi.V.N.TuraqulovБ, F.A.Qurbonov, K.R.Tongotarova. Navoiy 2019 y
4. S.S.Azizova .Farmakologiya.Toshkent-2006
- 5.Харкевич, Д. А.
Х20 Фармакология : учебник / Д. А. Харкевич. — 10-е изд., испр., перераб. и доп. — М. : ГЭОТАР-Медиа, 2010. — 752 с. : ил.